

УДК 338.23

**СИНЕРГЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
ВІДТОРГНЕННЯ ВІДПОВІДНО МЕХАНІЗМІВ САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Ліхоносова Г.С.

**SYNERGETIC SUBSTANTIATION THE SOCIO-ECONOMIC EXCLUSION
RESPECTIVELY MECHANISMS OF SELF-SUFFICIENCY**

Likhonosova G.

У статті відображено авторське бачення синергетичного тлумачення виникнення формацій соціально-економічного відторгнення відповідно існуючим механізмам самозабезпечення. Детально відображена соціально-економічне відторгнення як результату дії закону синергетичного розвитку відкритої системи. Запропонований ланцюжок якісних параметрів, що формують формації соціально-економічної системи в цілому. Проведено проектування фаз відторгнутої системи на рівні відторгнення відповідно фазової вартості системи. Зроблено висновок щодо неминучості виникнення соціально-економічного відторгнення та вибору його найоптимальнішого способу.

Ключові слова: формація, соціально-економічне відторгнення, синергетичне обґрунтування, самозабезпечення, відкрита система, механізм.

Вступ. Загальновідомо, що метою життя є рух і боротьба. Але питання в тому, за що повинен боротися людина. Якщо його життя складається тільки з боротьби за їжу, житло і тепло, чи не виявиться він під загрозою втрати своєї людяності? А якщо при цьому суспільство людей більш благоустрою виштовхує його зі свого комфортного середовища, сприймаючи його як претендента на суспільні блага, вже належать комусь?

Суспільство в цілому наразі не є об'єднаною загально функціонуючою формацією, воно складається із самостійних держав, держав, що знаходяться під прямим чи опосередкованим впливом інших держав. Всі вище зазначені групи керуючого класу в управлінні державами так само представлені і виконують практично такі ж функції, що і у масштабах підприємства. Керуючі класи держав визначаються активними групами осіб на основі їх поведінкових програм і кожної поведінкової групи відповідає одна з функціональних груп, яка і є утворює держави в програмах поведінкової групи.

Сьогоднішня глибока кризова соціально-економічна ситуація і реальні показники макро- і мікроекономічного стану України доводять негайну необхідність активізації національної самосвідомості, розробки і впровадження механізмів прийняття адекватних особистісних рішень, підвищення соціальної та економічної активності, соціальної мобілізації, що дозволить забезпечити суспільну залученість, як результат соціально-економічної трансформації населення, сприяє підвищенню рівня добробуту населення і поліпшення якості його життя.

Постановка проблеми. В авторських дослідженнях вже зазначалася специфікація формацій соціально-економічного відторгнення сучасного суспільства [1, с. 71], в даному дослідженні увагу зосереджено на особливостях типологій соціально-економічного відторгнення в умовах сучасних техногенних цивілізацій.

Техногенні цивілізації в своєму укладі мають принаймні два складових класу – клас керуючий і клас продуктивний [2, с. 134]. Мета будь-якої техногенної формації забезпечити належний рівень раціональної праці продуктивного класу, одночасно вилучаючи у нього додатково сформований продукт чи його вартість, для забезпечення як окремих трудових сегментів, так і всього суспільства в цілому. Отже, трудова частина техногенної цивілізації так само двоїста і складається з групи виробництва споживчих товарів і групи виробників, що забезпечують новий ефект виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу даного дослідження закладені основні ключові визначення, такі як:

✓ розвиток суспільства - це мета, яку необхідно досягти: люди повинні жити якісно здорової, творчої, інтерес-ний життям, мати підстави його цінувати;

✓ соціально-економічне залучення - це засіб для досягнення цієї мети.

✓ соціально-економічне відторгнення - існування депривацій, які накопичуються; перешкода, яку треба подолати для досягнення вищезазначеної мети.

✓ соціально-економічна трансформація - це процес внутрішніх змін в суспільстві, нерідко супроводжується корінним руйнуванням його структур [3, с. 15].

✓ депривація - це психічний стан, коли суб'єкт не має можливості задовольняти деякі свої основні життєві потреби в достатній мірі протягом тривалого часу [4, с. 321].

Методологія синергетизму в даному дослідженні пропонується розглядати з точки зору законів розвитку системи [5, с. 101] та дарвінівської тріади [6, с. 33-35].

Говорячи про соціально-економічне трансформацію населення та конкретний його випадок – відторгнення, апіорі передбачаємо прагнення населення (як частини системи-соціуму) до збереження своєї цілісності. Головна тенденція у поведінці такої відторгнутої системи – якнайдалі знаходитися від стану хаосу та статичної рівноваги. З іншого ж боку, добутки синергетики стверджують, що за відсутності нестійкості не існує розвитку [7, с. 23-25]. Тобто розвиток, який стосовно відторгнення сприймається як нівелювання гострих позицій недоотримання чи не приналежності загальної системи, відбувається тільки через нестабільність, біфуркації, випадковість.

Метою статті є синергетичне й математичне обґрунтування соціально-економічного відторгнення, як явища соціально-економічної трансформації суспільства відповідно механізмів його самозабезпечення.

Результати дослідження. Отже, внутрішня соціально-економічна хитливість та зовнішні кризи сприяють виявленню і вибору найкращих якостей, станів, критеріїв якості життя населення. Атракційні лідери чи очільники системи, що відторгається, стратегічно сплануючи можливі межі цієї області нестійкості, області своєї припустимої стохастичності, свідомо вводять систему в такий соціально-економічний стан, щоб активізувати процеси самовизначення та приховані резерви розвитку. Таким чином, ризикуючи, система розвивається шляхом постійної боротьби з ентропією.

В умовах української соціально-економічної реальності традиційні методологічні основи розвитку соціальних систем, обґрунтовані Й. Шумпетером [6], потребують сучасної інтерпретації та формулювання засад оцінювання синергетичних наслідків трансформацій українського соціуму.

Український економіст С. Мочерний [8, с. 44-47], розглядаючи загальні риси синергетичного підходу в економічному дослідженні, приділяє увагу питанням інноваційних змін, деформації відносин власності та процесам соціалізації національної еко-

номіки. Однак, крім цього доцільним є оцінювання дії факторів, що визначають масштаб соціально-економічного синергетичного ефекту, позитивні та негативні характеристики останнього.

Виходячи з того, що носіями (часто несвідомими) потенціалу соціально-економічної системи, її можливостей та властивостей виступають конкретні люди, яким властиві усі біологічні особливості, до опису процесів соціально-економічного відторгнення як цілісної функціонуючої системи, пропонуємо застосувати загальновідомі підходи організації з біології. А саме використовуючи мову дарвінівської тріади - спадковість, мінливість, відбір, вважаючи, що саме ця тріада може виступати гарною підставою для аналізу організму соціуму та дозволить сформулювати ті принципи, що лежать в основі загальної логіки її поведінки розвитку.

Принцип спадкоємності. Спадкоємність соціально-економічної системи – це залежність його майбутнього від сьогодення і минулого. Вона існує у будь-яких системах. Для його пояснення природничі науки використовують термін "пам'ять системи" [9, с. 230-233]. Тобто, можна припустити, що по теперішньому стану соціально-економічної системи можливо відновити її минулі здобутки та поразки і, більш того, пророчити її поведінку в майбутньому, будуючи стратегію розвитку даної системи. З впевненістю можна стверджувати, що це цілком можливо. Ці питання вдало вирішуються стратегічним та тактичним прогнозуванням стану системи на підставі існуючих показників її функціонування та подальшим їх моніторингом. Відтак, даний принцип може виступати однією з умов відторгнення соціально-економічної системи задля досягнення нового етапу її розвитку;

Принцип мінливості. Мінливість як процес можна спостерігати в будь-якій соціально-економічній системі. Існує безліч причин, що породжують зміни в соціумі. В міру ускладнення його організаційної форми, посилення соціального та економічного навантаження вірогідність стохастичних, непередбачених факторів зростає. У силу внутрішньої соціальної активності мобільності, невірноваженості отриманих доходів відбувається певне нагромадження збурювань, у результаті усередині певного соціуму (колективу підприємства, регіонального уособлення тощо) втрачається стабільність і відбувається перехід частини соціуму з одного рівня еволюційного розвитку до іншого. Необов'язково це буде кращий рівень, але обов'язково – новий. Результатом чого і стає виникнення частини відторгнутого соціуму, обґрунтоване саме соціально-економічними причинами.

Принцип відбору. Зрозуміло, що відбір в соціумі здійснюється на підставі певних існуючих критеріїв чи стереотипів. З протилежної точки зору існують закони, залежності, правила, порушивши які соціум рухається до самознищення. Найпростіший приклад економічного відторгнення – невдалий вибір сфери діяльності підприємства. Відбір має поту-

жну силу - з безлічі варіантів він відтіняє нежиттєздатні форми соціально-економічної організації. Варто пам'ятати, що будь-який соціум – це частина соціально-економічної системи [10, с. 13-16] більш високого рівня (галузевого, національного чи світового), яка накладає свої обмеження на функціонування певної досліджуваної системи, її структуру та процеси відторгнення, зокрема. Ця велика потужна система відбраковує ті варіанти розвитку окремих елементів, що перешкоджають їй власному шляху розвитку. Відтак, розвиток соціально-економічної системи залежить від її відповідності тим функціям, що вона виконує як елемент макро- чи мегосистеми.

Однак, не треба зневажати соціально-психологічними властивостями системи [11, с. 23-27], як носія певних людських якостей. Незважаючи, на отримання певної стабільності діяльності системи, на «пам'ять» системи нагромаджуються нові, не завжди позитивні, фактори. Наприклад, прихід нових працівників – не завжди бажаних, або, що значно шкідливіше – ухід основних лідерів підприємства, зокрема, на інше підприємство через вищу заробітну плату, тим самим руйнуючи здобуті позитивні принципи та основну сутність існування підприємства, забираючи з собою саму ідеологію розвитку даного підприємства, залишаючи його на тлі самознищувальних тенденцій.

Безсумнівно, соціально-економічне відторгнення є результатом закону синергетичного розвитку системи, тобто закону, який виражає внутрішню необхідність, сталі й суттєві зв'язки між елементами системи, що визначають рівень синергії системи, співвідношення між достатністю синергетичної бази системи та необхідністю підвищення активності системи, для отримання синергетичного ефекту, що забезпечує подальший розвиток цієї бази [12, с. 66]. Цей закон обґрунтовує той факт, що в будь-якій соціально-економічній системі є неврахований і врахований потенціал - останній розглядається як база для розвитку, і тільки при повному знищенні цієї бази відбувається ліквідація самої системи. В залежності від характеру активності використання факторів розвитку системи базовий розмір синергії системи в конкретний період часу може бути збільшеним або зменшеним, що відповідає розміру отриманого, відповідно, позитивного або негативного синергетичного ефекту. Отже, на визначеному проміжку часу відбуваються два протилежних процеси, що змінюють синергетичну цінність об'єкту: відтік або накопичення синергії.

Якщо сумарний відтік синергії перевищує розмір її накопичення відбувається зменшення величини базової синергії, а відповідно, відбувається регресивний розвиток, зменшується база системи. Певна величина подальшого синергетичного розвитку системи буде мати відносний характер, буде спрямована на відновлення базового рівня. Інтенсивне накопичення синергії у системі має позитивний характер, при цьому відбувається сумарне нарощення базової синергетики системи.

Виходячи з цього синергетичність - це спроможність конкретної системи в конкретний момент часу завдяки взаємодії конкретних елементів даної системи чи впливу іншої системи на досліджувану викликати ефекти «розширення» або «стиску». Зупиняючись на ефектах «розширення» та «стиску», доцільно підкреслити, що вони можуть мати позитивний - прогресуючий або негативний - регресуючий характер.

З метою деталізації синергетичного ефекту соціально-економічного відторгнення, визначимо масштаби даного феноменального явища через алгоритми синергетизму.

За систему α оберемо український соціум, відповідно системою β будемо вважати масштаб людей, які знаходяться під впливом факторів соціально-економічного відторгнення. Означені фактори соціально-економічного відторгнення вже були детально представлені в авторських дослідженнях [13, с. 133; 14, с. 243].

$$S_t\alpha = E_t\alpha + S_\beta \pm \Delta S_{\alpha\beta}; \quad (1)$$

$S_t\alpha$ – синергетичний ефект в конкретний момент часу (t) в системі α ;

$E_t\alpha$ – початковий ефект в системі α ;

S_β – синергетичний ефект розширення в системі β , тобто ефект впливу системи α на систему β ;

$\Delta S_{\alpha\beta}$ – вплив зворотного синергетичного ефекту системи β на систему α .

Стосовно методологічних особливостей синергетизму соціально-економічного відторгнення, варто зазначити основні закономірності:

1). Виникаючи внаслідок функціонування системи β в рамках системі α , - позитивний синергетичний ефект системи β має розмір ξ та перевищує створений на визначений момент часу і початковий ефект системи α :

$$S_\beta \geq E_\alpha. \quad (2)$$

2). Синергетичний ефект соціально-економічного відторгнення не може бути заздалегідь повністю структуризованим, його величина не може бути точно визначена тому, що він має ймовірнісний характер настання:

$$S_\beta = p(S_\alpha), \quad (3)$$

де $p(S_\alpha)$ - це ймовірність настання події ξ .

3). Синергетичним ефектам соціально-економічного відторгнення притаманні загальні риси складної системи, а саме:

- існування системи прямих та зворотних зв'язків між усіма складовими елементами соціально-економічного відторгнення, на основі яких і мають місце синергетичні ефекти;

- тенденції ефективності соціально-економічного розвитку суспільно-економічних формацій;

- масштаби синергетичних ефектів соціально-економічного відторгнення залежать від особливостей врахування соціумом або не врахування в його функціонуванні загальної методології суспільного розвитку у якості складної відкритої системи.

4). Існування в соціально-економічній системі різних синергетичних системних рівнів (соціум: мікро, мезо-, макро-, мега-), тобто «ефекту синергетичної матришки», які характеризуються різними напрямками прямих і зворотних зв'язків та міцністю синергетичного впливу. Кожен рівень взаємозалежний з іншим, взаємопов'язані проміж собою, взаємовпливові, а кожний наступний, вищий рівень включає попередні рівні, тобто має більш потужну синергетичну силу.

Ефект синергетизму соціально-економічного відторгнення можна наочно проілюструвати через модель планетарного руху, а саме існуванням так званих «білих» та «чорних» карликів [15, с.176]. «Білі» карлики за своєю природою ініціюють ефект розширення, тобто вони виступають аттракторами, притягуючи до себе інші небесні тіла, поглинають їх, через що збільшуються у своїх розмірах. Таке саме явище відбувається із соціальною природою суспільства: відторгнута частина за тими чи іншими ознаками притягує до себе окремих індивідуумів чи навіть соціальні групи, що закономірно становиться підставою розширення соціально-економічного відторгнення. Тобто відбувається перенесення фізичного явища «білого» синергетизму на тенденції соціально-економічного життя.

«Чорні» карлики, навпаки, стискаються все більше і більше, перетворюючись в мікрооб'єкт, ілюструючи приклад «чорного» синергетизму. Дане явище відображає соціально-економічного залучення, коли відторгнуті групи поступово розчиняються у більш масштабній соціально-економічного сегменту через різні соціальні та економічні стимули до їхнього залучення. В економіко-математичному вигляді явище «білого» та «чорного» синергетизму соціально-економічного відторгнення представлено через вираз (1).

Отже, позитивний соціально-економічний ефект (унікнення соціально-економічного відторгнення ($S_{ун.від.}$) в процесі оптимізаційного планування розвитку соціуму повинен максимізуватися, а негативний соціально-економічний ефект (розширення соціально-економічного відторгнення ($S_{роз.від.}$) - мінімізуватися.

$$\begin{cases} S_{ун.від.} = \sum S_{від} \rightarrow \max, \\ S_{роз.від.} = \sum S_{від} \rightarrow \min, \end{cases} \quad (4)$$

Синергетичний ефект соціально-економічного відторгнення через грошовий вираз можливо визначити як різницю між величиною синергетичного ефекту на макрорівні ($V \sum S_{macr_t}$) з врахуванням вартості та ефективності застосування регулюючого макроекономічного інструментарію та величиною

синергетичного ефекту на мікрорівні ($V \sum S_{micr_t}$) у певний проміжок часу (t):

$$S_t = (V \sum S_{macr_t}) - (V \sum S_{micr_t}), \quad (5)$$

$$S_t = (B_{macr} - B_{micr}) + P + P_t, \quad (6)$$

де B_{macr} - витрати в макросистемі, що обумовлені програмою запровадження пропозицій соціально-економічного залучення;

B_{micr} - витрати в мікросистемі, що обумовлені програмою запровадження пропозиції соціально-економічного залучення;

P - чистий прибуток мікросистеми, що виникає внаслідок усунення соціально-економічного відторгнення (джерело синергетизму), гр.од.;

P_t - чистий прибуток в мікросистемах, що виникає внаслідок усунення соціально-економічного відторгнення у визначений час на "проміжних" рівнях, гр.од.

Отже, синергетичний ефект розширення соціально-економічного відторгнення, що відбувається в соціумі $S_{\alpha\beta}$ - це ефект впливу системи α на систему β :

$$S_{\alpha\beta} = f(Z_s), \quad (7)$$

де Z_s - комплексний, інтегральний показник, який об'єднує різні варіанти синергетичної результативності соціально-економічної системи.

Синергетичний ефект «розширення» - це результат впливу конкретної відторгнутої системи на оточуюче середовище, в рамках якого знаходиться відторгнута система.

Схематичне зображення дії синергетичного ефекту розширення соціально-економічного відторгнення представлено на рис. При його розгляді необхідно врахувати, що: α - це мікросистема, β - макросистема, при цьому: $\alpha \in \beta$, в систему β входить N рівнів: $\beta = \{N_1, N_2, N_3, \dots, N\}$. На кожному N рівні знаходиться певна кількість фаз (q) відторгнутого сегменту α , тобто $N = \{q_1, q_2, q_3, \dots, q\}$, які ініціюють синергетичний ефект.

У кожного q об'єкта N рівня системи β існують різні часові періоди t настання синергетичного ефекту. Соціум (макросистема β) здійснює постійний вплив на відторгнуту мікросистему α , що у свою чергу призводить до виникнення зворотного впливу фаз відторгнутої системи α на макросистему β . Синергетичність соціально-економічної системи впливає на її вартісну реалізацію. З врахуванням фактору синергетичності вартість такої системи можна визначити через:

$$V_s \propto f(F_t; O_{t+1}; S_{t+1}; Z_{t+1}), \quad (8)$$

де V_s - вартість системи з урахуванням дії синергетичного ефекту;

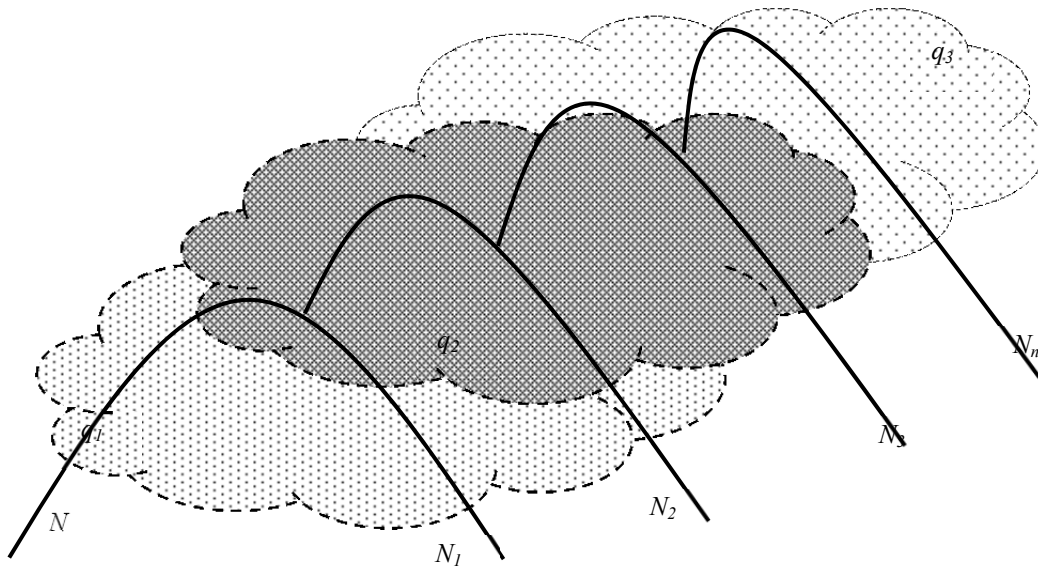

Рис. Проектування фаз відторгнутої системи на рівні відторгнення:
 N – рівень відторгнутої системи; q – фаза відторгнутої системи

Джерело: розроблено автором

F_t – фазова вартість системи в конкретний період часу, грош.од.;

O_{t+1} – коефіцієнт, що відображує очікування з приводу зміни фазової вартості системи за визначений (наступний) період часу,

s_{t+1} – величина синергетичного ефекту, що виникає в різних сегментах системи за визначений (наступний) період часу, грош.од.

z_{t+1} – результат встановлення мотивуючих стимулів для соціально-економічної системи, в початковому її стані, яка виступає джерелом синергетизму.

$$\Delta S = s_{t+1} \pm z_{t+1}, \quad (9)$$

де ΔS - очікування з приводу зміни вектору спрямування синергетичності соціально-економічної системи;

Синергетична циклічність соціально-економічної системи відбувається по спіралі [13, с. 133-139], тому проходячи однакові фази вона ніколи не потрапляє в попередню точку, а кожний раз опиняється в новому стані. Якщо спостерігається синергетичний ефект «розширення» системи «білого» синергетизму, то спіраль розвитку буде мати напрям «до гори». Якщо спостерігається синергетичний ефект «чорного» синергетизму, то спіраль розвитку має напрям «спад».

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити певні етапи в циклі синергетичності розробки демократичних механізмів самозабезпечення соціально-економічної системи:

1 етап: зародження прояву синергетизму в соціально-економічній системі (прояви відторгнення);

2 етап: вплив макросистеми на відторгнуті елементи чи сегменти власної системи;

3 етап: формування зворотних синергетичних зв'язків відторгнутої системи на макросистему;

4 етап: формування потоку ймовірної реакції макросистеми на синергетизм відторгнутої системи;

5 етап: трансформації макросистеми під впливом синергетичної віддачі відторгнутої системи.

Всі зазначені напрямки соціально-економічного відторгнення мають власний шлях нівелювання або перекладу в позитивний вектор. На окрему увагу заслуговує фінансова складова забезпечення таких шляхів. Ключовою позицією фінансування повинні виступати приховані фінансові резерви, акумульовані системою зворотного зв'язку індикативної соціальної відповідальності на катализатори економічних інструментів розвитку.

Отже, реалізація окреслених соціально-економічних інтересів потребує запобігання реалізації руйнівних загроз, найнебезпечніші серед яких, на нашу думку, в Україні:

- ✓ невідповідність програм реформування економіки країни і результатів їхнього здійснення визначеним соціальним пріоритетам;

- ✓ неефективність державної політики щодо підвищення трудових прибутків громадян та збалансування продуктивної зайнятості працездатного населення;

- ✓ криза системи охорони здоров'я, системи освіти та системи соціального захисту населення і, як наслідок, небезпечне погіршення стану здоров'я населення та низький рівень освіти населення;

- ✓ прояви моральної та духовної деградації суспільства та , що становить національну небезпеку – бездуховність та аморальність молодіжі, покоління, що становить надбання України.

Звичайно, означені напрями трансформації суспільства не призведуть одразу до побудови власних

демократичних механізмів його самозабезпечення. Але для сучасної України і не може бути ідеальної демократії, однак при цьому, не дивлячись на певні їхні недоліки, демократичні механізми самозабезпечення саме для України мають стати підґрунтям каталізаційного соціально-економічного розвитку. Шкалою вимірювання певних цінностей розвитку суспільства і держави можуть стати саме алгоритми уникнення соціально-економічного відторгнення населення, що досить переконливо обґрунтовує синергетична концепція складних відкритих систем.

Стратегічним напрямком діяльності державних структур у сфері соціально-економічного відторгнення є робота в напрямку розвитку мережі організацій, що надають соціальні послуги, механізмів соціально-економічної залученості, а також надання ключових позицій управління ними неурядовим організаціям через впровадження механізму підтримки громадських ініціатив на місцевому рівні.

Таким чином, ефект синергетизму в соціально-економічних системах має місце та реальне відображає сутність такого феномену як соціально-економічне відторгнення. Заданням соціуму стає нівелювання негативних наслідків зворотних зв'язків відторгнутого сегменту соціуму на загальний напрям функціонування соціально-економічної системи. Поширення соціально-економічного відторгнення та його фаз у поєднанні з дією факторів синергетизму може привести до непередбачуваних руйнівних наслідків, тому даний феномен вимагає подальшого детального дослідження та інтерпретації його проявів на українському соціумі.

Література

- Ліхоносова Г.С. Системи формацій соціально-економічного відторгнення сучасного інформаційного суспільства / Г.С. Ліхоносова // Часопис економічних реформ. – 2016. - № 4(24). – С. 71 – 84.
- Комарницький І.М. Оцінка техногенних збитків та аналіз підходів до їхнього розрахунку у глобальному та регіональному аспектах / І.М. Комарницький, М.І. Бублик // Проблеми економіки та управління. – 2008. – №628. - 2008. - № . – С. 134 – 144.
- Головнина О. Г. Основи соціальної економіки: підручник / О. Г. Головнина. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 648 с.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2009. – 1791 с.
- Левченко А. В. Закони діалектики в контексті синергетичної парадигми розвитку / А. В. Левченко // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. – 2014. Вип. 7. – С. 101 – 106.
- Шумпетер Й. Теория экономического развития: исслед. предпринимат. прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / Пер. с нем. В.С. Автономова и др.; Вступ. ст. А.Г. Милейковского, В.И. Боллекина; Общ. ред. А.Г. Милейковского. – М., 1982. – 200 с.
- Kieselbach, T. (2003). Long-term Unemployment among Young People: The Risk of Social Exclusion. Print press, New York. 120.
- Mochernyy S. (2010). Synergistic approach to economic study. Questions of economic, 5, 44 - 47.
- Otto, H. U. & Lorenz W. (2010). European journal of social work: the international Forum for the social professions. Oxford: Oxford university press. 230-233.
- Poham S. (1999). Exception: the social instrumentalization and research results. Journal of Sociology and Social Anthropology. Special Issue: Modern French sociology. SPb., 13-16.
- Straussner, S. L. A. (2000). Trends of socialization of the economy. Journal of social work practice in the addiction. Philadelphia: Taylor & Francis, 23 - 27.
- Haken G. (1985). Synergetics: Instability in the hierarchy of self-organizing systems and devices / Trans. from English. Y.A. Danilov; ed. Klimontovich. Moscow: Mir, 419.
- Likhonosova, G. (2016). Systems formations social and economic exclusion of modern information society. Journal of economic reforms, 4 (24), 71 - 84.
- Komarnickiy, I. & Bagel, M. (2008). Man-made damage assessment and analysis of their approaches to the calculation of global and regional aspects. Problems of Economics and Management, 628, 134 - 144.
- Golovnina, A.G. (2013). Basic Social Economy: textbook. 2nd ed., Revised. and add. Kyiv: Center of educational literature, 648.
- Busel, V.T. (2009). Great Dictionary of Modern Ukrainian language. Kyiv; Irpen: WTF "Perun", 1791.
- Levchenko, A.V. (2014). Laws of dialectics in the context of synergetic paradigm. Philosophy and political science in the context of contemporary culture. Vol. 7, 101 - 106.
- Schumpeter, J. (1982). The Theory of Economic Development: Explore. businesswoman. profits, capital, credit, interest and cycle conditions. Moscow, 200.
- Kieselbach, T. (2003). Long-term Unemployment among Young People: The Risk of Social Exclusion. Print press, New York. 120.
- Mochernyy S. (2010). Synergistic approach to economic study. Questions of economic, 5, 44 - 47.
- Otto, H. U. & Lorenz W. (2010). European journal of social work: the international Forum for the social professions. Oxford: Oxford university press. 230-233.
- Poham S. (1999). Exception: the social instrumentalization and research results. Journal of Sociology and Social Anthropology. Special Issue: Modern French sociology. SPb., 13-16.
- Straussner, S. L. A. (2000). Trends of socialization of the economy. Journal of social work practice in the addiction. Philadelphia: Taylor & Francis, 23 - 27.
- Haken G. (1985). Synergetics: Instability in the hierarchy of self-organizing systems and devices / Trans. from English. Y.A. Danilov; ed. Klimontovich. Moscow: Mir, 419.

13. Likhonosova, G.S. (2011). Structuring value systems of social aspirations of self. *Journal of economic reforms*, 4, 133 – 139.
14. Calinescu, T.V. & Likhonosova, G. S. & Nadon, G. A. & Kilinkarov, S.P. (2012). *Self-organization: Trends mentation of socio-economy*: Monograph. Lugansk: publishing house EUNU. Dahl, 396.
15. Shapiro, S.L. & Teukolsky, S.A. & Smorodinskii Y.A. (1985). Black holes and white dwarfs, neutron stars. *Trans. from English*. ed. YA-Dinsky SRAs. Moscow: Mir, T. 1-2, 656.

Лихоносова А. С. Синергетическое обоснование социально-экономического отторжения соответственно механизмам самообеспечения.

В статье отражено авторское видение синергетического толкования возникновения формаций социально-экономического отторжения соответственно существующим механизмам самообеспечения. Подробно отражена социально-экономическое отторжение как результата действия закона синергетического развития открытой системы. Предложенный цепочка качественных параметров, формирующих формации социально-экономической системы в целом. Проведено проектирование фаз отторгнутой системы на уровне отторжения соответствии фазовой стоимости системы. Сделан вывод о неизбежности возникновения социально-экономического отторжения и выбора его оптимального способа.

Ключевые слова: *формация, социально-экономическое отторжение, синергетическое обоснования, самообеспечение, открытая система, механизм.*

Likhonosova Ganna. Synergetic substantiation the socio-economic exclusion respectively mechanisms of self-sufficiency.

The article reflects the author's vision of the interpretation of the synergistic occurrence formations of social and economic exclusion, respectively, the existing mechanisms of self-sufficiency. Details reflect the socio-economic exclusion as the re-operation of the law's result of synergetic development of an open system. The proposed chain of quality parameters that shape the formation of social and economic system as a whole. A design phase torn away at the level of rejection of the system according to the phase of the system cost. The conclusion about the inevitability of the emergence of social and economic exclusion and the selection of its optimal method.

Keywords: *formation, socio-economic exclusion, synergetic studies, self, open system mechanism.*

Ліхоносова Ганна Сергіївна – кандидат економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідної частини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.
e-mail: lihonosova@bk.ru

Рецензент: д.т.н., д.е.н., професор **Рамазанов С.К.**

Стаття подана 19.01.2017.